

Мировська Анна Всеволодівна,

професор кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;

Синоверський Андрій Іванович,

здобувач вищої освіти ступеня магістра навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, УЧИНЕНИХ ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ

Організовані злочинні угруповання є досить багатоаспектним та негативним соціальним явищем. Діяльність організованих злочинних угруповань впливає на стабільність державної й економічної системи, завдає шкоди фізичним та юридичним особам, є основною перешкодою у розвитку та нормальному функціонуванні ринкових відносин, заважає цивілізованому торговельному обміну, створює загрозу національній безпеці України. Останнім часом організована злочинність має тенденцію до зростання, а також вона характеризується більш високим рівнем латентності та складністю у виявленні та доведенні обставин вчинення ними злочинів [1, с. 274].

На сьогодні діяльність організованих злочинних груп характеризується учиненням великої кількості злочинів з використанням надсучасних технічних засобів та новітньої зброї, що дозволяє злочинцям чітко координувати свої дії, легко долати опір, швидко зникати з місця скоєння злочину не залишаючи жодних слідів злочинної діяльності. Вказане не дозволяє правоохоронцям швидко розкривати злочини, виявляти сліди злочинної діяльності, ефективно протидіяти злочинній діяльності, висувати правильні слідчі версії.

Особливості розслідування злочинів, вчинених організованими групами, полягають, перш за все, у вирішенні специфічних завдань, пов'язаних з встановленням і доказуванням саме ознак організованості злочинної групи. Це тактичні завдання розслідування, оскільки вони є проміжними на шляху вирішення кінцевих (стратегічних) завдань кримінального провадження, визначених у ст. 2 КПК України.

В криміналістичній літературі під організованою групою розуміється стійка організація з ієрархічною структурою і власними нормами поведінки, сформована в цілях отримання матеріальних вигод злочинним шляхом. У ході злочинної діяльності групи, за

окремими учасниками закріплюються постійні функції, пов'язані з безпосереднім учиненням злочинів (виконавська ланка); з керівництвом діяльністю групи (організаційно-управлінська ланка); із забезпеченням існування і функціонування групи (організаційно-забезпечувальна ланка) [1, с. 276].

Аналіз функціональної ролі членів організованої групи дозволяє виявити місце і роль кожного учасника в організованій злочинній групі та в учиненні конкретних злочинів. При цьому найважливіше значення набуває характеристика дій з реалізації тієї чи іншої функції, тобто вирішення питання, що конкретно зроблено і яким чином [2, с. 312]. Проте, в організованій злочинній групі місце і роль кожного з учасників можуть бути зрозумілі тільки у взаємозв'язку його дій з діями інших членів.

Саме тому під час розслідування злочинів, які вчиняються організованими злочинними групами важливим є встановлення зв'язків між усіма членами злочинного угруповання. В процесі встановлення таких зв'язків важливим є виявлення лідера організованої злочинної групи, який є ключовою фігурою у злочинній групі для визнання її організованою.

Докази існування стійких зв'язків між членами групи можуть бути отримані результати допитів свідків з найближчого оточення підозрюваних, які володіють інформацією про стабільні соціальні контакти між ними. Але, звичайно найбільшу цінність мають покази тих підозрюваних, яких вдалося схилити до співробітництва зі слідством (як правило, такими виступають члени злочинної групи, які виконували другорядні функції)

Проведеним дослідженням встановлено, що організовані злочинні групи цілеспрямовано займаються розробленням заходів захисту від викриття та притягнення їх до кримінальної відповідальності, застосовуючи власну розвідку та контррозвідку, використовуючи сучасні технічні засоби. Лідери та організатори злочинів загальнокримінальної спрямованості у сфері економіки та обігу наркотиків з метою уникнення викриття приділяють велику увагу одержанню відомостей про діяльність слідчих підрозділів, чинять активну протидію їм за допомогою прямих погроз, підкупу, шантажу. Вони також розробляють спроби схилити працівників зазначених підрозділів до співпраці зі злочинними структурами [3, с. 23].

Прийоми, методи і засоби протидії органам розслідування організованих злочинних груп можна поділити на дві групи. У першому випадку фактично йдеться про існування захисного

механізму організованої злочинної групи від викриття. У другому – про протидію розслідуванню організованої групи як колективного суб'єкта.

Розслідування злочину, що вчинений організованою злочинною групою, передбачає необхідність його ретельного планування. У криміналістичній літературі зазначено, що планування розслідування є основним методом організаційно-управлінської діяльності у кримінальних провадженнях. За своїм змістом і функціями планування – це складний процес з визначення шляхів, способів, засобів, сил і термінів успішного досягнення заздалегідь поставленої мети. Р. С. Белкін вважає, що мета планування розслідування (інколи її називають завданням планування) полягає у визначенні напряму і змісту діяльності слідчого на усіх її етапах, забезпеченні її цілеспрямованості, повноти, об'єктивності, усебічності й швидкості, економії часу, сил і засобів, ефективного застосування прийомів роботи з доказами [4, с. 296].

У криміналістичній літературі звертається увага на те, що із самого початку розслідування групових злочинів необхідно доручати спеціально створеним слідчо-оперативним групам. Водночас така організація розслідування має переваги, що дає змогу вирішити і питання взаємодії слідчого з оперативними підрозділами. При формуванні слідчо-оперативної групи необхідно передбачити участь оперативних співробітників спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю, що сприятиме більш швидкому виявленню ознак та слідів вчинення злочину саме організованою групою.

Підсумовуючи викладене, варто підкреслити, що особливості розслідування злочинів, які мають таку кваліфікуючу обставину, як вчинення злочину організованою групою осіб, обумовлені не тільки більш активною протидією, але й більш широким предметом доказування. Таким чином, особливості розслідування злочинів, вчинених організованими злочинними групами полягають в складному, багатоетапному процесі виявлення злочинного угруповання, встановлення зв'язків всіх членів злочинного формування і фактів скоєних ним злочинів, ролі кожної особи, у тому числі організаторів злочинів та інших співучасників, які не є безпосередніми виконавцями конкретного злочину, а також багатоепізодним характером вчинення злочинних посягань та високим рівнем приховування злочинів.

Список використаних джерел

1. Іванчишин І.І Організоване злочинне угруповання як об'єкт криміналістичного дослідження. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2015. № 3. С. 253-279.
2. Яблоков Н.П. Криминалистика: учебник. Москва, 1995. 710 с.
3. Гула Л.Ф. Організаційно-правові та тактичні основи діяльності підрозділів ОВС у протидії злочинам, що вчиняються організованими злочинними групами: автореф. дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2014. 37 с.
4. Белкин Р.С. Криминалистическая энциклопедия. Москва, 1997. 342 с.